

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

J. SCHAEFFER — EMMELOORD

De koning is dood. Leve de Koning!

Jesaja 6, 3

Jesaja 6 verplaatst ons in het sterfjaar van koning Uzzia. Dat is voor Juda een jaar van spanning en onzekerheid over de toekomst. Onder Uzzia heeft het volk lange tijd vrede gehad. En men is rijk geworden, dat wil zeggen een deel van het volk ten koste van een ander deel. De eerste vijf hoofdstukken van het boek Jesaja geven daar een verbijsterende indruk van. Onder het mom van grote godsdienstigheid worden daden van grof onrecht bedreven (1, 10-20). God staat er versteld van, getuige het lied van de wijngaard (5, 1-7). Bij de dood van Uzzia wordt Juda's rust en „welvaart” bedreigd door de opkomst van Assyrië.

Op zekere dag in dat spanningsvolle jaar bevindt Jesaja zich waarschijnlijk in de voorhof van de tempel. Wanneer hij daar in gebed of in gedachten verzonken is wijken voor zijn geestelijk oog plots de wanden van het heiligdom uiteen. De deur tot de aardse tempel blijkt eensklaps veranderd in de toegang tot het hemelse paleis van God. Jesaja ziet dan als het ware voor ogen wat Salomo destijds bij de inwijding van de tempel had gezegd: Zie, de hemel, zelfs de hemel der hemelen, kan U niet bevatten, hoe veel te min dit huis dat ik gebouwd heb. Want alleen al de zomen van Gods koninklijke mantel zijn genoeg om het aardse tempelgebouw geheel te vullen.

Geheimzinnige hemelwezens onderstreden nog eens de grootheid van de machtige Koning van hemel en aarde. Met twee paar vleugels bedekken ze hun lichaam uit eerbied voor Gods majesteit. Met een derde paar vliegen of zweven ze, startklaar om te gaan en te doen naar Gods bevel. En onophoudelijk roepen ze elkaar toe: Heilig, heilig, heilig is Jahwe der legermachten, heel de aarde is van Zijn heerlijkheid vol.

De mededeling dat God heilig is kan vaak evenmin schokken als de uitspraak dat water nat is. Het lijkt te vanzelfsprekend om er bij stil te staan. Maar wat is heiligheid eigenlijk? Misschien is het goed eerst te zeggen wat het niet is. Het is niet de anderssoortigheid van de hemelse God tegenover al het aards-menselijke. Het aardse is niet per definitie onheiliger dan het hemelse. Ik bedoel dit: de eerste door God geschapen mens deed in heiligheid voor God niet onder. Hij was immers naar Gods beeld en gelijkenis geschapen, dat wil zeggen in ware gerechtigheid en heiligheid? En God mocht van hem verwachten dat hij heilig was, zoals de HEERE, zijn God, heilig is.

De mens werd echter onheilig door zijn opstand tegen Gods Koningsheerschappij. Juda en Jeruzalem zijn onheilig om de onrechtvaardige verdeling van de welvaart, de liefdeloze verwaarlozing van de zwakken in de samenleving, de verkrachtig van Gods recht.

Zo lijkt het volk niet op God. Zo past het niet bij Hem.

Maar daar laat God het niet bij. Zijn heiligheid houdt ook in Zijn onbuigzame wil om Zijn koningsheerschappij en Zijn gerechtigheid weer tot erkenning te brengen. De tegenstanders, die de mens daartegenover opstelt, slaat Hij neer. Voor wie zich tegen Hem verzet is Gods heiligheid dus nauw verbonden met verterend gericht. En de gestorven Uzzia kon getuigen hoe God daarbij handelt zonder aanzien des persoons. (2 Kron. 26, 16-23).

Tegelijk is het juist Gods heiligheid, die de wereld redt van de ondergang. En we mogen ons gelukkig prijzen dat Hij Zijn heiligheid trouw blijft. Dat Hij nog steeds Koning over deze wereld wil zijn. Want het mes van Gods heiligheid snijdt naar twee kanten.

Al het zondig-menselijke wordt gebroken en uitgezuiverd. Tegelijk is het de garantie voor Gods toewijding. God zal niet rusten voordat Zijn koningschap in al haar heerlijkheid hersteld zal zijn. God is heilig! O, engelenstem, mensen-tong, verheerlijkt Hem!

Dat doen de serafs. Dat doet b.v. ook de dichter van ps. 93: „De HEERE is Koning, met majesteit heeft Hij zich bekleed; de HEERE heeft zich bekleed, Hij heeft zich met kracht omgord”. Dat zal de zondige wereld weten! Waar blijft de zondaar in het licht van deze majesteit? Jesaja roept vertwijfeld uit: Wee mij, ik ga ten onder! En inderdaad, tegenover Gods heiligheid is de mens en zijn wereld niet te handhaven. Maar tegelijk is ook vol te houden, dat de mens en zijn wereld juist vanwege Gods majesteit overeind blijft. De dichter van ps 93 reageert dan ook op de beschrijving van Gods Koningschap met een verheugd: „Vast staat nu de wereld, zij wankelt niet!” En evenzo zingen de serafs: „Heel de aarde is van Zijn heerlijkheid vol”.

De heerlijkheid, de eer van God is een aarde vol mensen, die Hem volkomen zijn toegewijd. God stelt er Zijn eer in dat alles in de wereld verloopt volgens Zijn goede orde. Maar de engelen zingen dat het al zover is! Heel de aarde is van Gods heerlijkheid vol. Dat is sterk! Hoe is dat te rijmen met wat we lezen in de krant en zien op het tv-journaal? Maar de engelen zingen het. En — wat belangrijker is — God legt hun niet het zwijgen op. Hij zwijgt, en daarmee stemt Hij hun toe. Dus wordt hun zingen voor ons berouwbaar evangelie. Even betrouwbaar als hun zingen in de Kerstnacht: Vrede op aarde bij mensen van het welbehagen.

Maar hoe verdraagt zich dan Gods heiligheid met de zondige wereld en met Zijn zondige volk? Niet best! In de opdracht, die Jesaja aan dit visioen overhoudt schijnt Gods heiligheid dan ook volledig op te gaan in oordeel en gericht over Juda. In heilige woede neemt God Zijn volk zo stevig in een wurggreep dat Hij het vrijwel de laatste adem beneemt. Wanneer de inwoners van Juda zich i.v.m. de dood van Uzzia zorgen maken over de toekomst, dan laat God hen via Jesaja weten: Wil het volk nog toekomst hebben dan moet

eerst nog veel, zo niet alles worden afgebroken. Zo worden het woe-den van de wereld en de ongehoorzaamheid van Gods volk omklemd door de oppermacht van de HEERE. Maar deze omklemming gaat over in een omarming. Want zo lief had God de wereld, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat ieder die in Hem gelooft niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe.

In Jezus Christus concentreert zich Gods heiligheid. In Hem zond God een Koning, die wel mocht en kon wat Uzzia niet mocht: als priester optreden, als onze vertegenwoordiger in het heiligdom, dat niet door mensenhanden is gemaakt. En wanneer aan het eind van de Bijbel de engelen nog eens een lied zingen (dan samen met de oudsten, de vertegenwoordigers van Gods volk) dan bezingen zij de Leeuw uit de stam Juda, de zoon van David en de zoon van Uzzia. De Leeuw, die zich liet slachten als een lam. Maar daarom juist zij Hem de eer en de heerlijkheid en de kracht tot in alle eeuwigheid (Opb. 5, 13). Ook al sterft de koning, de Koning leeft! Dat geeft moed voor de toekomst.

IN DIT NUMMER

Pagina 301

Ds J. Schaeffer,
De koning is dood. Leve de Koning!

Pagina 302

Ds H. J. van der Kwast,
Over Homofilie, enige vragen
aan drs H. de Jong

Pagina 303

Ds G. van den Brink,
Zeg je catechismus eens op! (2)

Pagina 304

D. W. L. Milo,
Hoop voor hopelozen

Pagina 305

Dr J. Meulink,
Egoïstische ethiek of christelijke naastenliefde

Pagina 307

Prof. C. Veenhof,
„Verwetenschappelijking?”

Over Homofilie, enige vragen aan drs H. de Jong

In ons blad heeft collega De Jong in een drie-tal artikelen de homofilie ter sprake gebracht en zich bereid verklaard een publieke gedachten-wisseling over het gebodene aan te gaan.

Wanneer ik op deze artikelen inga is het niet mijn bedoeling in een brede discussie over dit veelomvattende onderwerp te treden.

Ds de Jong heeft niet alleen aandacht voor deze zaak gevraagd, maar is gelijk tot actie overgegaan door bijdragen te vragen voor de Stichting Bijzonder Pastoraat Buitenland, om samen als vrijgemaakte gereformeerden een steunbedrag aan te bieden.

Deze actie heeft nog al de aandacht getrokken in de landelijke pers en hoewel het hier geen zaak van de kerken betreft, maar een initiatief van ds De Jong zijn de kerken op deze wijze er toch bij betrokken geraakt en komen er vragen over los.

Terwille van de duidelijkheid wil ik daarom de schrijver enige vragen stellen.

Van harte stem ik toe dat het de hoogste tijd is dat wij ons gaan bezinnen op de vragen die in de veranderende moraal van onze dagen aan de orde komen. De zogenaamde nieuwe moraal verslaat in onze dagen zijn duizenden en vormt een ernstige bedreiging voor de kerken, in het bijzonder voor onze jonge mensen. Daarom is een overleg op kerkeraden en tussen de kerken dringend nodig.

Daarbij zal ook de homofilie ter sprake moeten komen.

Sommigen zullen er nog aan moeten wennen dat er openlijk over dit onderwerp wordt geschreven, maar dit is nu eenmaal zo in onze dagen en het heeft niet alleen negatieve kanten.

Het is een goede zaak de aandacht te vestigen op de nood van onze homofiele naaste. De ervaring leert dat lang niet iedereen daarvoor oog heeft en dat het dikwijls veel moeite kost om een man of een vrouw met deze afwijking in zijn naaste omgeving en ook in de kring van de christelijke gemeente geaccepteerd te krijgen.

Vandaar het grote stilzwijgen rond deze zaak.

Het is dus goed op de nood van deze mensen te wijzen.

Men kan dit, zoals ds De Jong zegt, niet af doen met het argument dat toch ook in het leven van de ongehuwden een vereenzaming is, die met Gods hulp gedragen moet worden.

Kerkelijk Leven

Voor die vereenzaming zouden we wel wat meer oog kunnen hebben, maar dit is een verhaal apart.

Dat de vergelijking met de ongehuwden niet opgaat wordt niet bewezen door het feit dat uit deze kring veel bijdragen voor de stichting zijn binnengekomen, dit zegt niet zo veel.

Een door omstandigheden niet gehuwde man of vrouw heeft in de sociale contacten, die bepaald worden door de gewone verhoudingen tussen de sexen, niet de spanningen en remmingen die de homofiel kent.

In een gezelschap van mannen heeft de homofiel het moeilijk vanwege de natuurlijke afkeer die men heeft van dit „anders” zijn, bij vrouwen voelt hij zich evenmin thuis, daar stuit hij ook op afkeer, zodat hij in de vereenzaming gedreven wordt en het moet maar niemand verwonderen dat deze mensen elkaar zoeken.

Op deze dingen wijs ik om te laten zien dat ik ds De Jong bijval wanneer hij op de nood in deze kringen wijst en ik zou daaraan toe willen voegen dat in de ambtelijke zorg binnen onze kerken ook in het verleden begrip was voor deze zaak, wanneer die boven water kwam.

Toch weten we dat het een tere zaak betreft, die gelijk omstrede is.

Hier komt mijn eerste vraag.

Ook collega De Jong weet dat alles erg gevoelig ligt.

De weerstanden zijn er al in het gesprek en zeker als we tot actie overgaan.

Uit zijn artikelen blijkt dat zelfs de Wereldraad van Kerken, die toch niet voor een kleintje verwaard is geen steun verleent vanwege een te verwachten veto van de Franse kerken.

Dichter bij huis zou een collecte voor de Stichting in de eigen gemeente eer verdelend dan verenigend werken.

Daarbij schrijft collega De Jong: Persoonlijk weet ik niet precies hoe ik over homofilie moet oordelen.

Was het nu in deze situatie antwoord tegenover de kerken om tot een actie over te gaan om via Opbouw namens vrijgemaakte gereformeerden een steun-bedrag aan

Pastorale notities

Het voorwaarde-christendom

Dat is al heel oud. Het kwam al openbaar in Paulus' dagen, toen het Judaïsme onder de christgelovigen verwarring begon te stichten. Paulus had in Galatië aan vele heidenen het evangelie van Jezus Christus mogen prediken, een evangelie van enkel genade en van geloven alleen: geloof in de Heer Jezus Christus en gij zult behouden worden! Velen waren tot het geloof gekomen. Verschillende gemeenten waren ontstaan.

Toen kwamen er christgelovige Joden, die op het evangelie van Paulus aanmerking maakten. Zij ijverden voor het onderhouden van de joodse wetten. Om een waar christen te zijn moest men natuurlijk in Jezus als de Messias geloven, maar daarbij — zo leerden ze — moest men zich aan de voorschriften van de joodse ceremoniën houden. Anders zou Christus geen nut kunnen doen. Daarom stelden zij, dat een heiden die zich bij de gemeente des Heren wilde voegen, zich vooraf moest laten besnijden. Paulus heeft met name in zijn brief aan de Galaten de kerk van alle eeuwen tegen dat besnijdenis-christendom, tegen dat voorwaarde-christendom, gewaarschuwd.

Telkens kunnen we in de kerkgeschiedenis dat voorwaarde-christendom tegen komen. Ik geef enkele voorbeelden.

Men moet geloven, dat Jezus Christus gestorven is voor onze zonden en opgewekt tot onze rechtvaardiging. Maar eer men zich in het volste vertrouwen mag overgeven aan Gods gerechtigheid in Christus, zal toch aan bepaalde voorwaarden voldaan moeten zijn. Genade en geloof — zeker, zegt de roomse kerk, maar daar horen de goede werken, het voldoen aan de kerkelijke wetten en ceremoniën bij. Want de kerk beschikt over de genade en de genademiddelen. Genade en geloof — maar, zeggen de mensen van de bevindelijke godsdienst, er zal toch eerst wat gekend en ervaren moeten worden, eer iemand zich op Christus verlaten mag.

Genade en geloof — inderdaad, zeggen de mensen van 'het volle evangelie', maar dan zal men toch eerst de Geestesdoop ontvangen moeten hebben.

We zouden nog vele andere voorbeelden van zulk conditioneel christendom kunnen noemen. Maar Paulus heeft gepredikt, gewaarschuwd en bedreigd: geloof in, vertrouwt op en gehoorzaamt aan Jezus Christus! Elk ander evangelie, hoe schijnbaar ernstig ook, is veroordeeld.

B. Telder, Bilthoven

te bieden voor een omstrede zaak, waarbij allerlei onzekerheden spelen die ik aan het slot zal noemen?

Was het niet beter geweest *vantevoren overleg* te plegen in de kring van de kerken om bij voldoende overeenstemming te komen tot een actie waaraan de kerken hun steun kunnen verlenen?

Ik weet wel dat het herhaaldelijk voorkomt dat iemand persoonlijk, ook wel een plaatselijke kerk, een actie aangaat voor een „goed doel”, daarvoor de „verantwoording” neemt en pas *daarna* een beroep op de kerken doet.

De mensen en de kerken zijn dan goed genoeg om bij te dragen. Maar al wordt dit gewoonte, daarom is het nog niet goed.

Mijn vrees is, dat het initiatief van ds De Jong, wel eens polariserend zou kunnen werken en daarmee zijn homofielen in Parijs en wat mij veel nader ligt, de homofiele broeders en zusters in onze kerken, niet gediend.

Ds De Jong heeft het de mensen die hem willen aanspreken op zijn artikelen niet makkelijk gemaakt door een preek te publiceren en uit te geven.

Het is een preek over Romeinen 1: 24-32, die als „onderwerp” heeft de homofilie.

Tekst en titel dekken elkaar niet. In de tekst komt heel wat meer

ter sprake, terwijl er t.a.v. de homofilie meer schriftgegevens zijn, zoals ds De Jong weet.

Zou het niet beter geweest zijn op een gemeente-vergadering het onderwerp in te leiden, dan is er ruimte voor discussie, die ruimte is er niet wanneer in de gemeente het Woord wordt bediend.

In de preek wordt duidelijk onderscheid gemaakt tussen de homofilie als perversiteit in de oververzadigde cultuur van Rome, waarover Paulus schrijft in zijn brief en de homofilie als een aanleg waarmee iemand is geboren.

De eerste „soort” wordt in krasse termen afgewezen; de tweede wordt een *afwijking* genoemd, niet een *variantie*, een afwijking die niet zonder meer als zonde mag worden gekwalificeerd.

Men doet de mensen, die met de aanleg geboren zijn groot onrecht wanneer men hen met Romeinen 1 op het lijf valt.

Deze onderscheiding vinden we zakelijk ook in het zeer lezenswaardige boekje van dr J. Douma over dit onderwerp.

De Jong en Douma stemmen dus daarin overeen dat de homofiele aanleg niet zonder meer zondig wordt genoemd.

Ds De Jong gaat, dacht ik, een eigen weg, wanneer hij er geen bezwaren tegen blijkt te hebben, wanneer een homofiel het monster van de eenzaamheid te lijf gaat

door in partnerschap met een goede vriend een relatie op te bouwen in eer en deugd.

Hier komt mijn tweede vraag.

Hoe stelt zich ds De Jong deze relatie in eer en deugd voor?

Is dit een relatie waarin de partners zich van seksuele handelingen onthouden?

Wordt deze eis gesteld, dan legt men deze mensen een spanning en een last op die te zwaar zijn om te dragen.

Dan is het veel beter, liefdevoller, hen op te wekken het kruis op zich te nemen en in onthouding hun weg te zoeken in de verwachting van Gods hulp in hun kruis.

Er is toch een zegen onder het kruis!

Wanneer het partnerschap niet met onthouding gepaard gaat, wat dan te zeggen van handelingen die toch sterke overeenkomst vertonen met wat in Romeinen 1 en Genesis 19 wordt genoemd en door ds De Jong zo scherp is afgewezen.

Met De Jong en Douma geloof ik dat we een afwijkende aanleg niet zondig mogen noemen, maar ik heb een vermoeden dat we de rechte onderscheiding nog niet hebben. Wat van de aanleg geldt, geldt m.i. niet van de handelingen en daar liggen de moeiten.

Daarom mijn tweede vraag: kan een vriendschap zoals door ds De Jong genoemd aangemoedigd worden, ik heb de vrijmoedigheid daartoe niet.

Mijn laatste vraag kan kort gesteld worden.

Uit zijn betoog blijkt dat ds De Jong niet thuis hoort in het rijtje namen dat Trouw publiceerde bij het bericht over de Stichting.

De overigens juiste berichtgeving in het Nederlands Dagblad vertoonde een dissonant in het feit dat naast de foto van ds De Jong die van Prof. Kuitert prijkte. Hier valt dacht ik iets te leren.

Het uitgangspunt van ds De Jong is niet dat van onderscheiden mede-ondertekenaars en als hij homofilie een afwijking noemt zal hem dit niet in dank worden afgenomen.

Heel belangrijk is de vraag wat het uitgangspunt is van Pasteur Douché bij zijn pastoraat, daarover moet m.i. zekerheid zijn. Dit klemmt te meer nu in de pers mededelingen zijn verschenen over relaties die hij zou hebben met de N.V.S.H. en het C.O.C.

Het staat dacht ik wel vast dat we met deze organisaties niet in zee gaan.

Vandaar mijn vraag.

G. VAN DEN BRINK — ROTTERDAM-SCHIEBROEK

Zeg je catechismus eens op! (2)

Zou een knaap, die het ingewikkelde antwoord 79 van de catechismus over het avondmaal als een machine kan opdreunen daarom ook de disgenoot zijn, die de Here graag aan Zijn tafel ontvangt en die vol vreugde Zijn dood gedenkt?

Alle respect voor collega's, die zulke antwoorden nog uit het hoofd laten leren. Van de meesten van ons hoeft dat niet meer. Ik voor mij vind het niet passen bij het kind, en niet bij onze tijd. Maar ik hamer er wel in, dat onze Here Jezus Christus Zichzelf aan ons wegschenkt in de tekenen van brood en wijn, en dat zó werkelijk, dat Hij zegt: DIT IS mijn lichaam. Bij dat „inhameren” gebruik ik in een zo levend mogelijk betoog uit-ten-treure vaste woordverbindingen, met kernwoorden als: ZOALS en: ZO ZEKER ALS. Het langzamerhand beroemde voorbeeld van de jongen die zichzelf aan het meisje geeft in een bos rozen, zodat je zeggen kunt: „Nou meid, nou heb je hem eindelijk”, terwijl hij misschien mijlen ver weg zit — dit voorbeeld gebruik ik zo vaak, dat ze al beginnen te grijnzen als ik nauwelijks begonnen ben. O zo, als ze het maar weten! En zo geeft de Here Jezus Zichzelf als de Geöfferde aan ons in een stukje brood en zegt: „Hier heb je me! Dit is mijn geöfferde lichaam, voor jou!” Dat prent ik er wel in. En ik werk er hard aan, dat ze dat kunnen nazeggen, weergeven, niet als dram-kennis, maar ook niet zonder geheugen-inspanning. Excusez de eerste persoon enkelvoud in dit verhaal. Ik ben diep overtuigd van mijn zwakheid in het catechiseren. Maar in het kader van dit betoog (voor studenten) viel aan de ik-vorm niet te ontkomen.

Een beroep op het geheugen

De onderwijsvernieuwing die wij op catechisatie nodig hebben laat zich mijns inziens ophangen aan kapstok-termen als: activering, interesse-centra, Schriftstudie, leer-

middelen (zowel Lernmittel als Lehrmittel als men Duits verstaat) en integratie in het geheel van het jeugdwerk. Over deze dingen hopelijk later nog iets. Wat ik nu naar voren wil brengen is mijn overtuiging dat we Herbart niet geheel

over boord moeten gooien. Voor een diepgaande kritiek op Herbart zie het magnifieke boek van A. Janse „Het eigen karakter van de Christelijke School” 1935, bl. 14 en 15 en verder overal in dit werk.

Herbart was een genie. Hij zei dat alle kennis opkomt uit heldere, duidelijke begrippen. Die begrippen kunnen worden opgeroepen door vaste, duidelijke woordverbindingen. Zodoende werd hij de theoreticus van de dram-methode. Janse voert in het boek dat ik noemde een felle strijd tegen Herbarts intellectualistische humanisme. Hier volgen een paar markante uitspraken van Janse, die ook slaan op het dom-weg inpompen van de catechismus: „begrippendressuur is niet kinderlijk” (130), „schoolse wetenschap, die ondanks gedurige repetities toch weer vervliegt” (132), „het ideaal van veelweterij” (134), „radicaal durven breken met begrippendressuur als hoofddoel van de les” (137). Op bl. 141 heeft Janse het over „onze Vadersen tijdens het verval in de 17e en 18e eeuw”, die „de Catechismus er in stampten” en erbij zeiden: het is „bloot verstandelijke kennis”, zo in de geest van: „Er zit op het ogenblik geen bevinding aan”, maar dat komt dan hopelijk later wel. Op bl. 142 vinden we deze uitspraak: „Zij die dode begrippen willen inpompen, vinden dat de kinderen van de Chr. school veel te weinig weten van de feiten... en zij willen ons verleiden om een overzocht van de Bijbelse Geschiedenis er in te pompen — of ook om den catechismus 'paraat' te maken”. Zo strijdt Janse tegen het intellectualisme. Dat wil echer niet zeggen, dat hij valt in het zwaard van de „beleving” of de „persoonlijkheidsvorming”. Die worden even krachtig afgewezen.

Janse richt zich in zijn onderwijs met levende kennis tot levende kinderen en al hun functies, inclusief het geheugen. Maar in feite tot hun hart. Hij is er helemaal niet bang voor om de tafels van vermenigvuldiging in te stampen. Maar nooit „dom-weg”. Altijd levend, praktisch, midden in de schone werkelijkheid van Gods wereld van appels en eieren en kippen. Het makkelijk kunnen werken met de tafels van vermenigvuldiging is ook zelf een geschenk van God. En het geheugen evenzeer.

Ik heb, voorzichtig gesproken, enigzins de indruk dat moderne leerpsychologen met het oude geheugenwerk niet veel raad weten. Toch moet er een massa uit het hoofd worden geleerd, bij alle vakken. Denk maar aan woordjes leren bij de talen. Hoe versieren wij nu dat „indrammen” zonder dat het „indrammen wordt”? De meagnifieke aanduidingen van Janse zullen we zelf moeten uitwerken. Ik denk aan een gesprek met de jongens over het geheugen, b.v. in vergelijking met de computer. Wat kun je daar een ver-

haal over opzetten! Denk je toch eens in, dat je in een paar grijze hersencellen, die de Here God geschapen heeft, beelden, woorden, indrukken kunt vastleggen en opbergen, die je er elk gewenst moment met een enkele druk op de knop (o nee,!) uit kunt terugroepen! Wonderbaarlijk. En soms kost het niet de minste moeite. Het beeld van je meisje! Woorden uit haar brief! Zo kende de Here Jezus het Woord van Zijn Vader „uit Zijn hoofd”. Toen Hij tegen de duivel vocht in de woestijn, zei Hij drie keer: „Daar staat geschreven!”. Je gelooft toch niet, dat Hij toen Zijn Bijbeltje opsloeg? Je gelooft toch ook niet, dat Hij die woorden „domweg” uit Zijn hoofd had geleerd? Hij had die woorden gelezen, gegeten, in Zijn hart gesloten en zo onthouden. En zo kon Hij de duivel verslaan. Begrijpen jullie waar het goed voor is om Gods Woord te „memoriseren”? Als je dit woord liefhebt zal het haast vanzelf gaan! EN als je er eens een beetje moeite voor moet doen? Daar zijn we toch niet te beroerd voor, als het gaat om te vechten tegen de duivel en voor de Here Jezus? Denk eens aan de uit-het-hoofd-stamperij van de Jehova's getuigen? Dat is dom werk. Maar jullie moeten uit je hoofd zeker drie woorden uit de Schrift kennen, waar zo heel duidelijk staat dat onze Here God een Drie-enig God is. Let eens op de Navigators. Ze hebben het begrepen. Wij belijden een indachtig makende genade van de Heilige Geest. Dat is een machtige genade. Denk aan veel broeders uit Rusland en China die vervolgd worden en geen Bijbel meer hebben, maar Gods Woord meedragen in hun hart. Maar wat zal die indachtig makende genade van de Geest het moeilijk hebben met iemand die nooit heeft gedacht! Wat zou het voor jullie zelf fijn zijn, als je bij voorbeeld antwoord 1 en antwoord 60 van de catechismus bij de hand had. En als je zo maar kon zeggen wat de drie vreugden van Pasen zijn (zondag 17). Niet als dram-kennis. Maar ook niet zonder jezelf als het moet een beetje in te spannen. En de overgang van kale verstandskennis naar levend belijden? Van deze tegenstelling deugt geen steek. Kale verstandskennis zal er wel zijn, maar mag er niet wezen. Wel de inspanning van het uit-het-hoofd leren en dan de overgang naar steeds blijer belijden. Zie Rom. 10:8: „Nabij u is het woord. Het is in uw mond en in uw hart” (= in uw geheugen).? En dan vers 9: „Indien gij met uw mond belijdt (= hetzelfde zegt) „Jezus is Heer” en met uw hart gelooft...”.

Methodische mislukkingen

Meermalen zijn mijn catechisaties methodisch mislukt. Dat ging dan

Vervolg op pag. 304

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

HOOP VOOR HOPELOZEN

n.a.v. Johnny Cash,
Johnny Cash Persoonlijk,
Kok, Kampen, 1976, f 12,50

U kent wellicht de naam van deze 44-jarige liedjeszanger, die een kleine duizend songs aan zijn publiek schonk; die voor president Nixon optrad en voor mevrouw Eisenhower; de baszanger met zijn gitaar en zijn schorre stem en zijn gevoelige liederen, vol van geloofsvertrouwen; die man, die zijn jonge leven nagenoeg vernield had met hard drugs; die zijn vrouw en kinderen, zijn auto's en zijn gezondheid, tenslotte zichzelf en zijn omgeving naar de afgrond hielp; maar die in Gods kracht en dank zij aanhoudend gebed van zijn ouders en enkele goede vrienden van de demonische slavernij is verlost en die thans een leven als zingend evangelist leidt? Als u dat alles wist bent u goed bij; indien niet, bent u net zo onnozel als schrijver dezes drie dagen geleden was.

John Cash schreef een kleine auto-biografie. Niet dat hij zichzelf zo belangrijk vond — maar hij vindt Jezus Christus wel erg belangrijk. Achteraf zal hij er wel gelukkig mee zijn, de initialen van zijn Heiland te dragen.

—o—

Het eerste wat opvalt is, dat Johnny uit een gezin kwam, waar de Heere gediend werd. Het tweede: dat er bij hen huis zo verrukkelijk veel gezongen werd. Zijn moeder zei, da hij de stem van haar vader had gekregen. Ze had hem als kind wel eens meegenomen naar een seccarisch gezelschap, waar het voor de 5-jarige niet best was. Maar er werden bij de samenzang gitaar, mandoline en banjo gebruikt: „wat mij betreft had de dienst alleen daaruit mogen bestaan, want daar begon ik al gevoel voor te krijgen”, zegt John. Achteraf verklaart hij, na veel struikelen en vallen: „ik wist dat ik ook een mens van God zou worden en mijn omgang met God ging via de oude liederen.” „Ook mijn bidden was zingen. Je hebt ontzettend goeie gezongen gebeden. Liederaren waren voor mij de telefoonverbinding met de hemel en ik maakte er veel gebruik van”.

Na de vroegtijdige dood van zijn religieus-gevoelig broertje Jack nam John de taak van deze toekomstige evangelist over: hij zou zijn medemens de weg des levens gaan wijzen. Zelf was hij nog heel niet vertrouwd met die weg. Hij dacht er wel over na: „ik heb nooit iets begrepen van de verschillen tussen alle christelijke kerken en groepen. Ik heb op al mijn reizen door de wereld geleerd, dat alleen het evangelie

belangrijk is en dat je het dáárvan moet hebben. Ik geloof heus wel dat een kerk de mensen tot elkaar brengt en bijeenhoudt, maar ze moeten niet denken dat zij alleen zaligmakend zijn.” „Voorall de buitenstaanders zullen daar niets van begrijpen. Bovendien zeggen onze daden meer over ons geloof dan onze woorden”.

Merkwaardig genoeg — aan het eind van zijn boek, na zijn verhaal over zijn dreigende ondergang, zijn bekering, zijn inspanning om zijn vernielde leven over te doen en over zijn prediking aan honderdduizenden mensen, vertelt hij hoe hij (door zijn gitaar) de kerk is binnengelokt. Hij, van baptistische afkomst, en zijn methodistische vrouw besloten lid te worden: „want je kunt altijd en overal wel ergens bezwaren tegen hebben, maar als je er zelf buiten blijft staan maak je je er gemakkelijk van af. Je kunt natuurlijk overal en altijd tot God bidden en daar heb je heus geen kerk voor nodig, maar toch is het geloof iets, waar je elkaar in moet steunen, wat je samen beleeft”. „Door lid te worden van een kerk beleden we heel duidelijk, dat we het niet beter wisten dan de anderen, maar er echt bij wilden horen”. „Samen met al die anderen konden we nu verder groeien in het geloof. En we realiseerden ons ook, dat het niet alleen goed was voor onszelf, maar dat we ook anderen konden helpen om tot Christus te komen door ons voorbeeld.”

—o—

Al op zijn twaalfde jaar had Johnny tijdens een evangelisatie-samenkomst zich spontaan voor de Heiland verklaard. „Het was geen bekering van een dronkaard of groot zondaar. Het was gewoon de overgave van een jongen, die een zekere rijpheid heeft bereikt om te beslissen”. „En toen ik 27 jaar later in het openbaar voor Jezus koos, was dat de nieuwe bevestiging van wat ik op mijn twaalfde jaar al had ervaren”. Maar wat daar tussen die twee belijdenissen in ligt is niet zo'n beste episode geweest.

Door de familiale muzikaliteit (Johnny en zijn zus probeerden samen hun moeder al zingende over het verlies van haar zoontje heen te helpen!) was John goed vertrouwd met alle „geestelijke” liederen, zowel als met de vele populaire songs, in kerken, gezelschappen en voor radio en televisie gezongen. Hij nam ze snel over, bouwde een indrukwekkend repertoire op, verafgoodde de sterren van zijn tijd en ontwikkelde zijn eigen vermogens op schoolfeestjes, bij bruiloften en partijen. Tijdens zijn militaire diensttijd schreef hij zijn eerste nummers en werd aangemoedigd. Hij wist de weg te vinden naar de toppen van het populaire lied. Die weg liep aanvankelijk nog door de kerk: samen met vrienden zongen en speelden ze enkele nummers, waaronder Johnny's lied Belsazar. Daar kwamen andere nummers bij: Folsom Prison, dat betrekking heeft op het gevangenisleven, Hey Porter, een ballade over de Amerikaanse spoorwegen en Cry, Cry, Cry. Samen openden die songs de deur naar een gramfoonplaten-maatschappij, waar hij Elvis Presley op de hielen zat. Eenmaal geslaagd schreef hij een danklied My Prayer, later genoemd: Leid mij, Vader. „Het is een gebed aan God, waarin ik vraag of Hij mij wil leiden en de moed wil geven om te zingen voor Hem en voor de mensen”.

—o—

Vervolg van pag. 303

Zeg je catechismus eens op!

zo. Ik zou b.v. catechisatie geven over zondag 1: de enige troost in leven en sterven. Ik was daarbij zo gegrepen door heerlijke troostmotieven uit het Jesajaboek, dat ik aan de tekst van de catechismuszondag niet toe kwam. Aan het eind van het voorbijgevoegen uur, zei ik nog gauw: „Jullie leren voor de volgende keer zondag 1.”. Daar kwam natuurlijk niets van terecht. Of zondag 17 was aan de beurt. Wat kun je veel en fijn vertellen over alles wat rond de opstanding van de Here Jezus gebeurde. Aan het slot zeg je:

„Leer zondag 17”. De resultaten zijn nihil. Ervaren catechiseermeesters zouden me makkelijk op het rechte pad hebben gebracht. Maar ik tuinde er telkens in. Tot mijn methodische fout me helder voor de geest kwam te staan. Een catechese over zondag 1 via het Jesajaboek kan heel goed zijn. De jongelui leren de Here kennen, als de God die de puinhopen van Jeruzalem troost (hoe actueel!). Maar zo'n uur moet dan toegespitst worden op enkele van te voren uitgezochte Jesaja-woorden, die er, tijdens de les, al ongemerkt ingeprent worden door voortdurende herhaling, en die aan het eind worden opgegeven. Wil men daarentegen zondag 1 uit het hoofd laten leren, dan moet de „les” helemaal draaien om de vier hoofdzinnen uit dat catechismusantwoord, als een soort „frame-werk” (raamwerk). Deze vier:

1. Ik ben met lichaam en ziel het eigendom van mijn Zaligmaker.
2. Hij heeft me met Zijn kostbaar bloed gekocht en betaald.
3. Ik ben zó helemaal van Hem, dat zonder de wil van mijn Vader geen haar van m'n hoofd valt.
4. Daarom werkt Hij met Zijn Heilige Geest in mijn hart.

Geroutinerde catecheten zullen in een levend verhaal deze vier zinnen er al zó kunnen „inprenten”, dat de jongelui door hun opbloeiende liefde voor zo'n rijke God heen, het al vastpakken. En de uiteindelijke respons een week later zal doorgaans niet moeilijk zijn.

Een wens

Ik zou erg graag een korte „handige” catechismusuitgave geboren zien worden, waarbij de oude tekst in modern Nederlands op de linkerbladzij stond en de klaarge-maakte memorisatiestof rechts. Hier en daar zou één en ander verhelderd kunnen worden met een schema, een versregel. En dan vooral: zeer overzichtelijk gedrukt. Bijvoorbeeld in deze geest:

Op de linkerbladzij de tekst van zondag 17. En rechts een ietwat schematische weergave als deze:

Wat zijn de drie vreugden van Pasen?

1. TOEN (200 jaar geleden) kwam Jezus uit de dood terug om de bondgenootschappelijkheid, die Hij voor ons verdiend had, bij ons te brengen.
2. NU (vandaag) worden wij door Zijn kracht opgewekt tot een nieuw leven.

Daarop vloog zijn ster omhoog. Van de ene plaat naar de andere, van het ene concert naar het andere, toernee op toernee. „Vanaf het begin besefte ik”, zegt J.C., „dat ik standvastig moest zijn en met God moest leven”. Hij ontmoette een andere zanger, die alle gekke kunsten uithaalde om zijn publiek te vermaken, maar die steeds eindigde met een lied: dat zijn leven in Gods hand was tot het einde toe. Hij vroeg die collega: hoe kun je als christen leven in deze business? Het antwoord was: „ik ben allereerst christen en daarna entertainer en ik werk zoals ik ben. De mensen kiezen wel voor je. Geef ze wat te vragen en vroeg of laat zul je ze méér kunnen geven. En vergeet niet dat je karakter en je leefwijze luider zingen dan je liederen. En vergeet vooral niet om te blijven bidden”.

Helaas, wat zo goed begonnen was ging goed mis. Het groeide Johnny boven zijn hoofd: het succes, de inspanning van componeren, studeren, reizen en concineren. Hij moest fit zijn voor volle zalen, had geen tijd voor gebed, kerk of bijbel. En dat ondanks zijn song I Walk The Line — waarin hij beloofde oprecht te zijn tegenover God, zijn vrienden en zichzelf. Toen zijn al te drukke leven zich ging wreken in vermoeidheid, bracht een collega hem aan de pepmiddelen. Aanvankelijk dacht John een bijzonder middel van God te hebben gevonden, dat zijn vermoeidheid wegnam, zijn krachten vernieuwde en hem meer deed presteren dan hij voor mogelijk hield. Langzamerhand werd hem duidelijk, dat hij niet de pillen beheerste, maar de slaaf van drugs was geworden. Hij kreeg spijt, wroeging, rusteloosheid en depressies, die hij alleen aankon door nieuwe en meerdere pillen te gebruiken. Pillen in alle kleuren, maten en namen — maar in elk flesje werd gratis een demon bijgeleverd. Peppillen om te werken — rustpillen om te slapen. Lichaamelijk en geestelijk raakte hij in het moeras. Zijn vrouw en dochttertjes vervreemden van hem, als hij eens thuis kwam en te keer ging; lichamen kwam hij twintig kilo onder zijn lengte-gewicht. Op de duur werden dat ademnood, angsten, nachtmerries, onderbreking van zijn concerten, afzeggen van toernee's en ontslag wegens wanprestatie. Het grote publiek wist: Johnny heeft afgedaan. Alleen een vriend zei: „neem flink rust, want we hebben je nodig, John”.

De tocht door de vallei des doods liet vreselijke wrakken achter. Zijn vrouw liet zich van hem scheiden. John, onder de ban van alcohol en drugs, speelde met dood en leven: reed auto's, jeeps, een kampeerwagen, twee tractors en een bulldozer in brokken, overleefde twee boten en een vrachtwagen. En als hij eens even tot rust kwam was er een stem, die zei: Ik ben je God, en ik ben er nog steeds en ik hou nog steeds van je en ik wacht”. Rondom John waren zijn ouders en zusters, die zeiden: we hebben voor je gebeden, vanavond.

Wie de vreselijke gevolgen van drank en drugs wil kennen doet goed dit boek te lezen. John's positie was naar de mens gesproken hopeloos. Maar het bijzonder goede van Johnny's autobiografie is, dat hij laat zien hoe er bij God altijd hoop is voor hopeloze gevallen. Daarvan vertelt hij ook, dankbaar.

Na zeven verblijven in gevangenschappen ontmoette hij een psychiater, die hem zei: je bent verder gegaan dan enig patiënt die ik gekend heb, ik

zie heel weinig kans voor je om te herstellen, je bent zelf de enige die er wat aan kan doen — en het zou een stuk gemakkelijker zijn als je God te hulp riep.

Dat deed John. Hij sloot zich in zijn kamer op, zonder pillen. Hij kon niemand meer bedriegen, ook zichzelf niet. De nachtmerries, die bij deze strijd van meer dan een maand behoorden, zijn beklemmend beschreven. Een trouwe vriendin en haar ouders bleven hem bewaken en verzorgen, al die weken. Hij vocht met zijn demonen, dag in dag uit. De dokter bezocht hem dagelijks; zijn verzorgers baden voor hem, dat hij mocht winnen.

Eindelijk verlieten de demonen hem; de nachtmerries, hallucinaties en stemmen hielden op. John kwam tot rust. Het leven won het van de dood. Zijn leven veranderde, van die dag af en voortaan. John's moeder zei: God heeft immers een bedoeling met je? En John vond vergeving. Dat niet alleen, maar hij hielp een vriend, die zich eveneens ontwende aan drank en drugs. Hij hield op met roken. Hij ging de schade herstellen, die hij in jaren had aangericht, ook de schade die zijn collega's door zijn gedrag hadden geleden. Hij ging de gevangenen bezoeken: aan ruim 150.000 gevangenen heeft hij het evangelie verkondigd. Zijn lied Folsom Prison kreeg hij, door middel van een predikant, van een gedetineerde. Hij zong het voor de componist en diens medegevangenen. Het luidde: hier in Folsom is een kapel, een plaats van aanbidding in deze poel van zonde, en je zou niet verwachten dat God hier een plaats had. Maar Hij redde het leven van menig verloren mens hier en al is mijn lichaam nog binnen de muren van deze gevangenis — God heeft mijn ziel vrijheid gegeven.

Door zijn film Gospel Road (de weg van het evangelie) bereikte hij miljoenen mensen, door ze te vertellen over het leven en de prediking van de Heiland. De film is overgenomen door Billy Graham en kwam zo uit de bioscoop in de kerkgebouwen!

„Als christen”, zegt Johnny Cash aan het eind van zijn boek, „heb je een heel grote verplichting tegenover de zoekers en ook tegenover de ongelovigen die niet zoeken. De wereld van de muziek is een frontlinie in de geestelijke strijd”.

Er zit grote troost in dit kleine boek. Kinderen van veel gebed kunnen niet verloren gaan. Kinderen, die jong de Heere leerden kennen en liefhebben, blijven in zijn boek ingeschreven; blijven Gods aandacht houden. We kunnen diep vallen, maar God is machtig ons op te richten. God heeft geen lust aan de dood van de zondaar — maar aan zijn bekering en leven. We kunnen brave kerkmensen zijn — maar zonder kennis van onze ellende komen we bezwaarlijk aan verlossing toe; laat staan aan dankbaarheid. We kunnen dapper discussiëren over de ware kerk — maar zonder persoonlijke band aan Jezus Christus gaan we verloren, met kerk en al.

Zo is er meer te zeggen. Maar „de wereld van de muziek is een frontlinie in de geestelijke strijd”, zegt Johnny Cash. En dat lijkt me een mooie slotzin. Om over na te denken.

3. STRAKS (bij Zijn tweede komst) zal Hij ons roepen uit onze graven om ons een nieuw lichaam te geven.

De catechismus zoals die er ligt, in modern Nederlands, is m.i. onmisbaar als leerboek, maar niet geschikt om in het hoofd te worden gezet. Er zal veel moeten worden vereenvoudigd en er zal nogal wat aan moeten worden toegevoegd.

TENSLOTTE: we hopen dat de vraag aan de kop van deze twee artikelen nooit zal worden gesteld. Het gaat er niet om dat de jongens hun catechismus opzeggen, maar dat ze levende antwoorden geven op levende vragen over de HERE en Zijn dienst.

J. MEULINK — ENSCHEDE

Egoïstische ethiek of christelijke naastenliefde

Een voortgezette discussie

Het vorig jaar hadden dr. Van Klinken en ik in Opbouw een discussie over: „egoïstische ethiek”. Dr. v. Klinken is hier nu op teruggekomen in zijn artikel „De egoïstische ethiek en het christelijk gebod der naastenliefde.”

Van mijn kant wil ik ook graag weer een poging doen mijn standpunt te verduidelijken.

Daar de vorige artikelen een jaar geleden verschenen zijn, zal ter-

wille van de duidelijkheid herhaling niet altijd te voorkomen zijn. De discussie is overigens niet eenvoudiger geworden door het feit, dat Van Klinken in zijn laatste artikel zijn standpunt gewijzigd blijkt te hebben zonder dit nadrukkelijk te hebben aangegeven.

Egoïstische ethiek

Bij egoïstische ethiek hebben we te maken met egoïsme. Bij egoïsme

geeft men aan het ego, aan zichzelf, een te hoge waarde, een waardering boven de medemens. In de ethische sfeer betekent egoïsme zelfzucht. Het menselijk ego of het „ik” staat in het centrum en alles wordt daarop betrokken. Zelfs God wordt uiteindelijk aan ons menselijk belang dienstbaar gemaakt. Egoïsme is dus het tegendeel van de liefde, die niet zichzelf zoekt. Zie 1 Kor. 13 : 5. Egoïsme, zelfzucht is dan ook, evenals elk isme, op bijbels standpunt een verwerpelijke zaak. Dr. v. Klinken probeert in zijn artikel de scherpe kantjes van dat harde egoïsme wat af te vijlen, maar ook een wat bijgevijsd egoïsme dient te worden afgewezen. Egoïsme in welke vorm ook is onverenigbaar met het gebod der christelijke naastenliefde. Zie Phil. hoofdstuk 2.

In zijn vorig artikel concludeerde

v. Klinken uit het gebod, dat we de naaste lief moeten hebben als onszelf, dat we dus onszelf evenveel dienen lief te hebben als onze naaste. Maar dat zegt de Schrift nu juist niet. Er staat niet geboden, dat we onszelf als de naaste moeten liefhebben.

Het is m.i. inlegkunde uit het gebod tot naastenliefde een gebod tot zelfliefde te construeren. Zelfliefde wordt hier als feitelijkheid genoemd zonder dat hier goed of afkeuring aan verbonden wordt. De mensen hebben van nature zichzelf wel lief.

Dat neemt niet weg, dat we onszelf wel moeten liefhebben, maar dan niet in egoïstische zin, omdat de mens bij egoïstische zelfliefde niet tot zijn recht komt.

Op dezelfde wijze hanteert v. Klinken in zijn laatste artikel de tekst: „en ieder lette niet slechts op zijn eigen belang, maar ieder lette ook op dat van anderen”. (Phil. 2 : 5). Hierin wordt ons niet verboden op ons eigen belang te letten. Alleen maar, bij het opkomen voor mijn eigen belangen ontmoet ik medeschepselen van God. En dan krijgen we het kritieke punt, waar deze tekst over spreekt: Dan zegt de egoïst: mijn belangen prevaleren. Maar de Schrift zegt: zoek niet alleen maar je eigen belang, maar ook dat van anderen.

Let wel op de volgorde. Er staat niet: let niet slechts op de belangen van anderen, maar ook op die van jezelf. Neen, de mens die van nature egoïst is, wordt erop gewezen, dat zijn medemensen ook schepselen van God zijn en dat daarom die medemens ook aan zijn trekken moet komen. Dat is nl. de intentie van de christelijke naastenliefde te zorgen, dat de naaste tot zijn recht komt en dat hij de plaats ontvangt, waarvoor hij als schepsel van God bestemd is. Het gaat dus in deze tekst helemaal niet over het eigen belang, maar over het belang van de ander.

Dit wordt nog duidelijker als we letten op het hele hoofdstuk. Phil. 2 is één vermaning om te volharden in de gezindheid van Christus. Dat betekent o.m. „zonder zelfzucht” (egoïsme) of ijdel winstbejag. En dan vertelt de apostel ons verder hoe Christus zich ontleedigd heeft en zich heeft verneerd tot de dood van het Kruis. Die gezindheid moet er ook bij ons zijn.

Ik weet geen uitspraak in de Bijbel te vinden, die de egoïstische ethiek fundamentele bestrijdt.

Leer en Leven

Het is waar, dat van deze eis van de Schrift bitter weinig terecht komt.

Wij zijn van nature aartsegoïsten. Wij hebben de neiging onze belangen boven die van de naaste te stellen.

Van Klinken komt daardoor tot de vreemde uitspraak, dat het met de leer wel grondig mis moet zijn, omdat er een kloof is tussen leer en leven.

Zou het niet waarschijnlijker zijn, dat het met ons leven grondig mis is?

Van Klinken gaat nog al breed in op die kloof tussen leer en leven. Dat moet, zo meent hij, van de mensen gespleten persoonlijkheden maken.

Daar had Paulus ook al last van. Lees maar Rom. 7, waarin hij klaagt over de onmacht om de zonde te overwinnen. Een noodkreet over het conflict tussen willen en volbrengen.

Hij zegt tenslotte: ellendig mens die ik ben, wie zal mij verlossen uit dit doodlichaam?

Wie is mijn naaste?

Ik kom bij een moeilijk punt, omdat v. Klinken zijn beschouwing over de egoïstische ethiek blijkbaar wat gewijzigd heeft.

De vorige maal stelde hij, dat de humanistische idee van de gelijkwaardigheid van alle mensen en de bijbelse gedachte der naastenliefde tot hetzelfde resultaat kwamen. Dat noemde hij de egoïstische ethiek.

In mijn vorig artikel heb ik deze gedachte bestreden, omdat dit in feite een horizontalisering van de christelijke naastenliefde betekende.

Van Klinken komt nu tot een wat andere conclusie, nl. dat egoïstische ethiek en het chr. gebod der naastenliefde wel niet op één lijn te stellen zijn, maar dat zij elkaar ook niet uitsluiten, omdat niet iedereen mijn naaste is.

Betekent dit, dat de chr. naastenliefde voor een bepaalde categorie van mensen geldt, die wij dan onze naasten noemen, terwijl er nog een andere categorie is, waartegenover het gebod van de egoïstische ethiek van kracht is?

Als dat de opvatting van v. Klinken is, zou het wel gewenst zijn geweest, dat v. Klinken precies aangaf, waar de grens loopt tussen de naaste en de anderen.

Juist echter wat betreft de vraag wie mijn naaste is, blijft hij wat vaag.

Wie is mijn naaste?

Van Klinken is blijkbaar vurig bang voor de gedachte, dat iedereen onze naaste zou zijn. Het is in dit verband wel interessant er op te wijzen, dat volgens Calvijn de hele mensheid onze naaste is. Zo schrijft hij in de Institutie: „Maar ik zeg, dat het ganse menselijke geslacht zonder uitzondering met één gezindheid der liefde omhelst moet worden, dat hier geen onderscheid is van barbaar of Griek, waardige of onwaardige, vriend of vijand, aangezien ze in God en nietin zichzelf beschouwd moeten worden.”

Deze uitspraak van Calvijn lijkt

mij wat te algemeen. God kan alle mensen tegelijk liefhebben, maar voor ons is dat niet mogelijk. Wel ben ik van mening, dat iedereen onze naaste kan worden.

Ook onder Israël was het niet zo, dat slechts de Israëliet de naaste was. Daar viel ook de vreemdeling onder. In plaats van „naaste” kunnen we ook spreken van „de ander”.

Christus laat ons in de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan zien, dat ook een vreemde, die wij ontmoeten onze naaste kan worden.

God kan iedereen op mijn weg plaatsen. Hierbij moeten wij niet slechts ruimtelijk denken. Iemand kan ethisch op mijn weg liggen, terwijl dat ruimtelijk niet het geval is. Bij de aktie „Redt een kind” ontmoet ik een naaste, die ruimtelijk ver weg is en die ik persoonlijk niet eens ken, maar toch is het een naaste die God op mijn weg geplaatst heeft.

Denk ook aan het zendingsbevel, waarin ons bevolen wordt te gaan tot de uitersten der aarde.

Daarbij is wel een rangorde waar te nemen. In Israël was dat allereerst de broeder. Daarbij bleef het echter niet beperkt.

In het N.T. lezen we: laat ons goed doen aan allen, maar in het bijzonder aan onze geloofsgenoten (Gal. 1 : 10).

Naar deze visie blijft er geen plaats meer over voor mensen, waarvoor het gebod der egoïstische ethiek geldt en niet dat van de christelijke naastenliefde.

De overheid en het gebod der christelijke naastenliefde

Dr Van Klinken brengt tenslotte prof. Troost tegen mij in het geweer. Prof. Troost schreef nl. „dat de liefde nimmer losgemaakt kan worden van de normatieve structuur” van de situatie, waarin het gebod gehoorzaamd moet worden. Met deze uitspraak van prof. Troost ben ik het van harte eens. Het is mij niet duidelijk, hoe v. Klinken deze uitspraak tegen mij kan aanvoeren, want ze verduidelijkt juist mijn standpunt.

Het gebod der naastenliefde is overal van kracht. Ze is, zo zegt Troost, zo iets als de kompasnaald, die ons de weg wijst. Alleen maar, ze mag niet losgemaakt worden van de structuur van de verschillende relaties. Ik moet mijn vrouw, mijn buurvrouw en mijn secretaresse liefhebben, maar als het goed is toch wel op verschillende wijze. Bij de ene structuur zal het liefdesgebod anders fungeren dan bij de andere.

Bij het gezin b.v. anders dan bij de overheid.

De overheid heeft tot taak het uitoefenen van de publieke gerechtigheid.

Maar, zo schreef ik in het vorig artikel, die publieke gerechtigheid

moet door de naastenliefde verdiept en gericht worden.

Niet in die zin, dat bij de economische politiek van de overheid de liefde het leidende gezichtspunt, de dominante norm moet zijn.

Dat is de liefde wel bij de gezins-economie.

Neen, bij de overheid is de publieke gerechtigheid het leidende gezichtspunt. Maar daarbij kan de kompasnaald van de christelijke naastenliefde niet gemist worden. Ik drukte dat uit met de woorden van prof. Goudzwaard, dat de publieke gerechtigheid door de christelijke naastenliefde wordt gericht en verdiept. Van Klinken heeft blijkbaar gemeend, dat ik uitging van de stelling, dat er maar één beginsel is voor het handelen van de mens: gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Als het motief maar goed is, dan is de daad al goed.

Als de overheid zo zou optreden, dan zou dat inderdaad uitlopen op een onbeperkt overheidsoptreden.

Daarvan is echter in mijn beschouwing niets te lezen. Van Klinken citeerde slechts één zin zonder op het verband te letten en daarmee liet hij mijn opvatting niet tot zijn recht komen.

Het ging er mij om, dat ook het overheidsoptreden moet genormeerd zijn aan Gods geboden.

Van Klinken wil ook wel optreden van de overheid, maar dan moet er sprake zijn van chaotische verhoudingen.

Naar mijn opvatting dient de overheid op te treden als de mens tekort gedaan wordt in zijn leefruimte en hij daardoor niet meer tot zijn recht kan komen als schepsel van God. Daarin klinkt iets door van die kompasnaald van de christelijke naastenliefde.

En dat mis ik in de beschouwing van v. Klinken.

Wanneer v. Klinken waarschuwt tegen het synthetisch denken tussen het humanistisch beginsel der medemenselijkheid en het christelijk gebod der naastenliefde, dan zijn we het hartroerend eens.

Naar mijn opvatting is zijn visie over de „egoïstische ethiek” echter juist een symptoom van dit synthetisch denken.

Vandaar mijn bezwaren tegen zijn beschouwing.

BESTELDE U AL

DE BIJBELSTUDIE OVER

HET BOEK DANIEL ?

Zie voor wijze van bestelling

de achterpagina van dit nummer !

„Verwetenschappelijking?”

De broeders die de „Stichting Nederlands Gereformeerd Seminarie” in het leven riepen deden dit, zo verklaren zij, om zich te verzetten, om een dam op te werpen, „tegen de „verwetenschappelijking” van het kerkelijk leven, die Gods Woord van zijn kracht berooft, de profetie dooft, de toekomstverwachting vervaagt.” En zij richtten nu dat seminarie op omdat zij „zonder enige miskenning van de taak die een bijbelgetrouwe theologische wetenschap heeft te vervullen en zonder iets te kort te doen aan veel inspannende arbeid van oordeel zijn, dat de bestaande opleidingen niet of geheel onvoldoende de geest van onze tijd, die „De Wetenschap” op een voetstuk stelt weerstaan.”

Er staat nog veel meer in de brochure waarin dit geschreven werd, maar dit is wel de hoofdzaak.

☆☆☆

Nu ga ik — om daarmee te beginnen — van harte accoord met het weerstaan van alle „verwetenschappelijking” in alle sectoren van het leven, maar bovenal in de kerk!

Om roemende onwijs te worden, wil ik er op wijzen dat ik dit grote kwaad dat iedere theoloog bedreigt reeds meer dan veertig jaar naar mijn beste weten en krachten heb bestreden. Ik wil om daarvan iets te doen beseffen een en ander weergeven van wat ik in verband daarmee voor ongeveer veertig jaar op papier zette.

Er is, zo schreef ik ongeveer, een praktische, zakelijke, niet-wetenschappelijke, of vóór-wetenschappelijke, kennis van „het gewone volk” en de „wetenschappelijke” kennis van de geleerden. En zo is er ook een praktische, soms zeer veelomvattende **geloofskennis** van de „gewone” gelovigen — de Schrift noemt die ook wel wijsheid — en een wetenschappelijke kennis ten aanzien van wat God ons openbaart. Die laatste noemen we theologie. Haar taak is opklaring, ordening, systematisering van de nuchtere, zakelijke geloofskennis welke de Heilige Geest door het Woord van God in de harten van alle gelovigen werkt. Al doet Hij dat in de een in meerdere mate dan in de ander.

Die praktische geloofskennis is **van oneindig meer waarde en belang** dan de naar haar aard **theoretische** kennis die de wetenschappelijke theologische arbeid verschaft. We moeten ons om onzes levens wil verzetten tegen de pretenties van een theologie welke meent ver verheven te zijn boven de geloofskennis van het „gewone kerkvolk” en die vanuit het hoogland waarop zij opereert goedwillend en neerbuigend wel enkele kruimkens van de rijke maaltijd van haar hoge Wetenschap wil laten neervallen in de gebieden waarin de niet-wetenschappelijke stummers stuurloos en in duisternis rondwalen.

Het is **door en door vals** de kennis Gods welke het deel is van alle gelovigen en die zij door een innige dagelijkse omgang met de Heilige Schrift verwerven, en die door die omgang met de Schrift steeds wordt verdiept, „**lager** en van **minder waarde**” te achten dan de theologische wetenschappelijke kennis die het deel is van slechts enkelen. Integendeel, de eerste kennis is van oneindig grotere waarde. Immers, en ik citeer letterlijk, „zal het een theoloog op zijn sterfbed niets baten of hij al duizelingwekkend veel van de Godgeleerdheid weet! Het zal bij zijn laatste snik alléén de vraag zijn of hij die kennis Gods bezit waarvan Johannes zegt: „Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de enig waarachtige God en Jezus Christus, die Gij gezonden hebt.”

Het is zonder meer een **ramp** als theologische wetenschap gaat heersen in de kerk. Dat leidt onherroepelijk tot een vertheologisering van het leven, die de dood is voor het ware leven des geloofs.

Maar men bedenke daarbij goed dat deze verwetenschappelijking van het kerkelijke leven en de vertheoretisering van het geloofsleven ook kunnen voorkomen bij mensen die de Heilige Schrift, zoals men dat zegt, „van kaft tot kaft” als Gods Woord aanvaarden!

Men denke slechts aan de na-reformatische theologen en nu aan de leg-puzzle-theologie van b.v. Hall Lindsey.

Met klem heb ik er daarbij steeds op gewezen dat het ook door en door vals is de theologie als „koningin der wetenschappen” te beschouwen. Er zijn in de wereld van de wetenschappen geen onderdanen! En er is daarin geen wetenschap die de wet stelt alsof zij koningin was. Die ook in de wetenschap alléén regeert en de wet stelt is de **God der waarheid**, die de mens óók voor zijn denken, en voor het leven van zijn bewustzijn, zijn ordinantiën gaf.

☆☆☆

De oprichting van dit seminarie is een daad die rechtdraads ingaat **tegen** het met algemene stemmen door de kerken aanvaarde voorstel om a.s. studenten het advies te doen geven in „Apeldoorn” te gaan studeren.

In de brochure staat over „Apeldoorn” o.a. het volgende: „De Stichting richt zich niet tegen personen. Zij is ook niet gericht tegen de broeders in „Apeldoorn”... Wij zijn in de gegeven situatie blij, dat onze studenten daar mogen studeren, maar we kunnen daarom niet afzien van de strijd tegen de „verwetenschappelijking” van het onderwijs, die ook „Apeldoorn” bedreigt.”

In verband hiermee wil ik vier dingen zeggen.

1e. De deputaten van het contact met de Chr. Geref. Kerken hebben niet lang geleden **overeenstemming** bereikt wat de belijdenis der wederzijdse kerken betreft. Het stuk, die „consensus”, is alle kerken toegezonden. Staat „Apeldoorn” daar buiten? Geldt die overeenstemming wél de Chr. Geref. Kerken maar niet voor de hogeschool daarvan?

2e. Wat die „bedreiging” betreft: iedere hoogleraar in de theologie en iedere theoloog wordt door die „verwetenschappelijking” bedreigt! En hij valt ook wel eens in de strik daarvan. De vraag is: Is de Apeldoornse school **als geheel** reeds een instituut waar die „verwetenschappelijking” heel het onderwijs **beheerst**?

3e. In onze gesprekken met de Apeldoornse hoogleraren heeft de commissie — ik mag dat wel zeggen, speciaal — ook déze kwestie in verband met heel het onderwijs aan de orde gesteld. En zoals men weet, was de commissie **unaniem** van oordeel dat aan „Apeldoorn” volledig vertrouwen kon worden **geschonken**.

4e. Het heeft mij zeer verbaasd en het is mij onverklaarbaar dat de geciteerde passage over Apeldoorn neergeschreven werd zonder dat men daarover contact heeft opgenomen en een gesprek heeft gevoerd met het college van hoogleraren van „Apeldoorn”. Toen men in strijd met het door de eigen kerken gegeven advies, en bewust **tegenover** „Apeldoorn”, en terwijl de samensprekingen tussen de Chr. Geref. Kerken in volle gang zijn en goede voortgang vinden, had dat beslist moeten gebeuren.

Ik wil wel eerlijk zeggen dat ik dat een zeer ernstig verzuim acht.

☆☆☆

Het geviel nu zo dat ik juist dezer dagen uit „Apeldoorn” een belangwekkende reactie over het seminarie ontving.

Dat geschiedde zo: Prof. Van 't Spijker schreef in „De Wekker” een reeks voortreffelijke artikelen onder de titel: „Dewijl dan nu de doop in de plaats van de besnijdenis gekomen is”. Op uitnemende wijze zette hij daarin de reformatische opvatting omtrent de kinderdoop uiteen.

Ik schreef hem daarover en zond hem mijn brochure toe over „De volkomenheid der sacramenten.” Tot mijn vreugde was hij het geheel eens met wat ik daarin schreef. En in aansluiting daaraan maakte hij in zijn brief ook een paar opmerkingen over het seminarie. Ik vroeg hem verlot die te mogen publiceren. En dat gaf hij. En daarom volgen die hier.

Over die brochure schreef hij: „Terecht wordt daarin de rijkdom van het reformatisch denken over de belofte van God uiteengezet. Latere theologie heeft op allerlei manier op de belofte in mindering gebracht wat eigenlijk moest worden toegeschreven aan onze ongelovigheid. Op deze manier wilde men in overeenstemming brengen wat voor ons denken toch nooit te begrijpen is: het wonder van de efficacia promissionis (de krachtadigheid van de belofte) en de realiteit van ons verzet tegen de genade. Gelukkig begaf de reformatie zich niet in zulke rationalistische vragen en kon zij daardoor onbevangen het werk van God voor zijn rekening laten en er van prediken in de wetenschap dat het God behaagt door de dwaasheid der prediking te reden wie gelooft. Hartelijk dank voor uw studie. Zo is ten minste déze winst geboren uit een donkere periode van kerkstrijd in de Gereformeerde Kerken.”

Die zin, dat latere theologie op allerlei manier op de belofte in mindering heeft gebracht wat eigenlijk moest worden toegeschreven aan onze ongelovigheid, is prachtig. Ik wou dat ik die ooit had geschreven! Zij is de raakste en scherpste kritiek op de scholastieke manipulaties met de belofte.

En na deze opmerking over de brochure ging prof. Van 't Spijker zo verder: „O, wat is de geschiedenis van het gereformeerde kerkelijke leven er toch een van allerlei moeilijkheden geweest en dat vanaf het begin! Ook daarover hebt u het een en ander gepubliceerd en het zou de moeite waard zijn wanneer uw uitgave over de kerkordelijke moeilijkheden binnen de afgescheiden kerken nog werd gevolgd door een uiteenzetting van de verschillende moeiten die er geweest zijn over de doop, belijdenis en avondmaal. Ook daarin weerspiegelt zich iets van de strijd om datgene wat altijd een mysterie zal blijven en wat bij alle verscheidenheid in benadering nooit een punt van onderlinge twist, maar veeleer van gezamenlijke aanbidding moest wezen. Ik meen dat deze dingen tot op heden doorwerken en dat het juist daarom tegenover de algemene doorgaande tendens van verwereldlijking zo brandend noodzakelijk is dat we binnen de gereformeerde gezindte eens ophouden met het beogen van wat in feite niets anders dan partijzucht is. De kerk is immers iets geheel anders dan een groep mensen die elkaar in een programma gevonden hebben en die op grond daarvan vertrouwen hebben in elkaar. Zij leeft uit het evangelie en uit het vertrouwen in Góð.

☆☆☆

En dan gaat prof. Van 't Spijker zo verder:

„In dit licht verbaast het mij enigszins wat in de brochure „Waarom een nieuwe opleiding” ten beste wordt gegeven. Het antwoord uit de brochure: Omdat Gods Woord in het centrum behoort te staan en niet de „theologie” is zo vanzelfsprekend, dat het niets zegt. Zodra een mens het woord opleiding ter hand neemt komen reeds de vragen omtrent de theologie aan de orde. En het is onontkoombaar dat hij zich er op de een of andere manier mee bezig houdt. Wie enigszins op de hoogte is van wie juist de gereformeerden eop het oog hadden met hun vorming en toerusting tot het ambt zal moeten toegeven dat zij he allerbeste eerst goed genoeg vonden voor de aanstaande predikanten.

De vraag is maar of we ons door het Woord laten regeren, ook in ons theologisch denken. Veel van wat in de genoemde brochure staat on-

derschrijf ik van harte. Op sommige formuleringen zou men misschien iets kunnen afdingen, maar het geheel is voor mij bevredigend en het is met geen ander doel voor ogen dat hier in Apeldoorn de theologie wordt beoefend. De rooms opvatting van het onderscheid tussen geestelijke en leken wijzen we af. Even radicaal en hardgrondig die tussen theologen en gewone gelovigen. De theologie moet geworteld zijn in de gemeente, anders wordt zij een allergevaarlijkste hybris (hoogmoed - C.V.), die voor niet één correctie tot ootmoed meer vatbaar is. Ik vraag me af wat de broeders die de brochure schreven en haar lieten verspreiden, juist toen het convent in Kampen voor zulk een gewichtige beslissing stond, in werkelijkheid bedoelen. En ook begrijp ik niet goed een zinsnede als op blz. 51: „Maar onze chr. geref. broeders moeten het kunnen verstaan, dat wij geen vrijmoedigheid hebben af te zien van het streven naar reformatie van de opleiding...”. Deze zinsnede bevreemdt me, omdat ik vind dat zij te veel van onze mogelijkheid tot verstaan vraagt. Ik althans versta het niet. Ik had me voorgenomen om deze vraag ook openlijk aan de orde te stellen, in de hoop dat de relatie die zich tussen onze kerken bezig is te ontwikkelen erdoor verinnigd zou kunnen worden.”

Tot zover prof. Van 't Spijker.

Ik wil aan ieder vragen: is dit het woord van een man die zich schuldig maakt aan „verwetenschappelijking” van de kerk?

Kerknieuws

Ds J. Zwart — Op 4 oktober a.s. zal het vijf en veertig jaar geleden zijn, dat Ds J. Zwart, emeritus-predikant te Haren (Gr.), zijn intrede deed in de gemeente te Eestrum. Daar maakte hij zich vervolgens vrij. Op 11 mei 1947 verbond Ds Zwart zich aan de kerk te Treebeek en op 12 febr. 1950 werd hij predikant te Haren (Gr.). Op 1 febr. 1970 ging hij met emeritaat. Ds Zwart is thans 73 jaar.

Ds H. van Ommen — Ds Van Ommen neemt D.V. op 24 oktober a.s. afscheid van de kerk te Arnhem. In de kerk te Bunschoten-Spakenburg, waar hij de tweede predikantplaats gaat bezetten, hoopt Ds Van Ommen intrede te doen op 7 november a.s. na tevoren bevestigd te zijn door Ds W. van der Lingen aldaar. Omdat er in Spakenburg nog geen woning beschikbaar is (er zal een geheel nieuw huis voor het gezin Ds Van Ommen worden gebouwd) blijft Ds Van Ommen voorlopig nog in Arnhem wonen!

Assen — „Samen op weg” — Zo heet het „Kerkblad van de Kanaalstraatkerk” te Assen. Het kerkblad wordt uitgegeven door de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt buiten verband) en de Christelijke Gereformeerde Kerk te Assen. Voorheen verzorgden beide kerken ieder zelfstandig een maandelijks uitkomend kerkblad. Men hoopt door deze gekombineerde uitgave van dit contactblad dicht bij het moment van de eenwording van beide kerkgenootschappen te komen.

Eenwording Amsterdam-West en Zuid — De gezamenlijke kerkeraaden van Amsterdam-West en Am-

sterdam-Zuid maken bekend, dat in de kerkeraadsvergadering, gehouden op vrijdag 10 september jl., unaniem is besloten thans over te gaan tot éénwording van beide gemeenten, die zij vertegenwoordigen, met als streefdatum 1 jan. 1977. In een gemeentevergadering, die, zo de Here wil, eind oktober gehouden zal worden, zullen de gemeenten over de verdere detaillering ingelicht en geraadpleegd worden.

Kandidaat R. Brands — Kand. R. Brands te Amsterdam, beroepen predikant te Den Helder, zal door de klassis Alkmaar-Zaandam op 6 oktober a.s. peremptoir worden geëxamineerd.

's-Gravenhage — De kerkeraad heeft besloten een brief te richten aan de noodgemeente van veront-rusten „Groot-Den Haag” in reactie op de door haar enkele maanden geleden aan de raad (raden) van de Geref. Kerken in Den Haag gezonden brief. De kerkeraad heeft in dat schrijven tot uitdrukking willen brengen „dat we samen verbonden zijn in één Heer, door één geloof en dat wij daarin ook elkaar herkennen en vinden, wellicht ook van dienst kunnen zijn.”

Oegstgeest — Uit de kerkeraadsvergadering van 2-9-1976. Deze kerkeraadsvergadering was geheel gewijd aan een bespreking van „De vrouw in het ambt”. Aan het eind van de vergadering was de overgrote meerderheid van de kerkeraad van mening, dat de vrouw het diakenambt kan vervullen. Een samenvatting van deze bespreking zal, nadat deze de kerkeraad is gepasseerd, ter informatie aan de gemeente worden verstrekt. De kerkeraad zal zich nog beraden over de verdere gang van zaken.

Amstelveen — Met scribaat is thans in handen van S. Fopma,

Smeenklaan 99, Amstelveen, tel. 020-414856.

Eindhoven — Vanaf 1 oktober wordt het scribaat waargenomen door B. R. Schat, Gerretsonlaan 10, Eindhoven, tel. 040-434751. Omdat Eindhoven tevens adresvoerende kerk is voor de kerken in Zuid-Nederland, geldt deze scribaatwijziging ook voor deze functie.

Vrouwen genoten een geslaagde contactdag in Apeldoorn

In de Brinklaankerk te Apeldoorn hebben zaterdag 18 september zo'n 800 vrouwen (en enkele mannen) van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt, buiten verband) volop genoten van de jaarlijkse vrouwencontactdag. Deze bijeenkomst werd uitstekend geleid door mevrouw J. P. C. Landman-Kroes uit Apeldoorn. Op voortreffelijke wijze begeleidde Arjen Velema uit Apeldoorn de gemeenschappelijk gezongen liederen en bovendien bracht hij op sublieme wijze enkele orgelsoli ten gehore. Een mannenkoor uit patiënten van Groot Schuylenburg samengesteld, ontroerde de aanwezigen door enthousiast gezongen geestelijke liederen onder leiding van Albert J. Vos. Ook het Christelijk Kinderkoor uit Apeldoorn, gedirigeerd door Bart v. d. Brink, oogstte een hartelijk applaus voor zijn sympathiek optreden. Verder was er op deze contactdag gave solozang van mevrouw Van Helden en mevrouw Sikkema uit Apeldoorn en last but not least vond het indringende woord van prof. dr B. Goudzwaard een gunstig onthaal. Hij wees de talrijke aanwezigen in de stampvolle kerk op het feit,

dat Christen zijn rentmeester zijn betekent.

Het ligt in de bedoeling de rede van prof. Goudzwaard in extenso in dit blad op te nemen en wij geven er daarom nu slechts een korte samenvatting van weer.

De Bijbel leert ons, dat de schepping een woord van God is, waarop God van ons antwoord verwacht. Wij moeten de schepping beheren als Gods eigendom, d.w.z. haar in stand houden en dienstbaar maken aan onze naaste. Door de zonde komt dit niet tot zijn recht, maar Christus is voor ons het antwoord geworden, ook in het economische leven. De christelijke levensstijl krijgt pas dan zijn waarde, als de boodschap van de verlossing zichtbaar wordt in onze dienst aan de medemens, in onze creatieve arbeid en in ons juiste gebruik van de tijd en ons milieu.

Ongeveer vijftig vragen werden 's middags uitvoerig door prof. Goudzwaard beantwoord. In onze ontwikkelingshulp, aldus de hoogleraar, moeten wij selectiever zijn. In onze consumptie moeten wij de stelregel „genoeg” in acht nemen. Wij moeten stijl leggen in onze manier, waarop wij met onze goederen omgaan.

Ds F. van Deursen uit Apeldoorn sprak het slotwoord voor deze alleszins feestelijke vrouwencontactdag 1976.

Beschaafde weduwe, Geref. godsdienst, zou gaarne **IN CONTACT KOMEN** met degelijke heer. Leeftijd tot en met 70 jaar.

Brieven onder nr. 110 bur. Opbouw Nootgedacht 3, Zeist.

DE HULP BIJ BIJBELSTUDIE

over het boek

DANIËL

verschijnt **MIDDEN OKTOBER.**

Door de grote omvang van de bespreking van het boek Daniël zijn wij genoodzaakt het te drukken in dubbel formaat. De prijs blijft zodoende zeer laag.

Bestellingen kunt U doen door het bedrag over te maken op giro 575663 t.n.v. G. de Kruijf, Waterhoenlaan 60, Zeist, volgens de hier volgende opgave: 1 ex. f 2,50; 5 ex. f 11,75; 10 ex. f 23,—; 25 ex. f 68,— exclusief portokosten. De portokosten zijn voor 1 ex. f 1,20; tot 3 ex. f 1,70; tot 6 ex. f 2,75; tot 12 ex. f 4,—; tot 24 ex. f 5,—.

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nootgedacht 3 — Zeist

Redactieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Dr H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

K. Muller
H. Pootlaan 242,
Alkmaar
Telefoon 072-16767

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Nootgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementsprijs:

f 30,— per jaar of
f 16,— per half jaar.
Buitenland f 40,— p.j.
of f 57,50 p. luchtpost

Giro 40 49 45

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen: uiterlijk tot 15 november.

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Merellohoven 273
Capelle aan den IJssel
Tel. 010 - 50.41.78